

УДК 376.42
МРНТИ 14.25.09

Ж.И. Сардарова¹, М.Б. Қабден²

¹п.ғ.д., қауымдастырылған профессор, Абай атындағы ҚазҰПУ, sardar.Zh@mail.ru
²2 курс магистранты Kabdenovamaral@mail.ru

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТІ БҰЗЫЛҒАН БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Аңдатпа

Мақалада сөйлеу патологиясы бар бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу дамуының ерекшеліктері ашылып, қарым-қатынастың бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу дамуының, олардың коммуникативті және әлеуметтік дағдыларын қалыптастырудың негізгі шарттарының бірі екендігі тұжырымдалған. Авторлар инклюзивті ортаның принциптері (баланың бұзушылықтарын ерте диагностикалау және оқушының инклюзивті ортаға кірігу, түзету жұмыстары, жеке білім беру траекториясын құру, білім беру процесі субъектілерінің бірлескен жұмысы, жеке тұлғаны әлеуметтендірудегі инклюзивті білімі орта) жете қарастыра отырып, оның әсіресе, сөйлеу қабілеті бұзылған балаларды әлеуметтендіру мен коммуникативті дағдыларын дамытудағы тиімділігі баса көрсетілген. Сонымен қатар объективті (фонетикалық, семантикалық, стилистикалық, сөйлеу тілі қасиеттерінің бұзылуы) және субъективті (оқушылардың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктеріне байланысты қарым-қатынас кедергілері, олардың қарым-қатынас мотивтері мен бастамалары, эмоционалды жағдайы), оларды жеңу сөйлеу қабілеті бұзылған бастауыш сынып оқушыларында коммуникативті дағдыларды дамытудың басты негізін құрайтындығы баяндалады.

Түйінді сөздер: қарым-қатынас дағдылары, бастауыш сынып оқушылары, сөйлеу бұзылыстары, инклюзивті орта, сөйлеу патологиясы, сөйлеу, сөйлеудің жалпы дамымауы, әлеуметтену, қарым-қатынас, қарым-қатынас құралдары

Сардарова Ж.И.¹, Кабден М.Б.²

¹Д.п.н., ассоциированный профессор КазНПУ им.Абая, sardar.Zh@mail.ru
²магистрант 2 курса Kabdenovamaral@mail.ru

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ С НАРУШЕНИЯМИ РЕЧИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье раскрываются особенности речевого развития младших школьников с речевой патологией и делается вывод о том, что общение является одним из основных условий речевого развития младших школьников, формирования у них коммуникативных и социальных навыков. Авторы подробно рассматривают принципы инклюзивной среды (ранняя диагностика нарушений ребенка и интеграция учащегося в инклюзивную среду, коррекционная работа, построение индивидуальной образовательной траектории, совместная работа субъектов образовательного процесса, инклюзивная образовательная среда в социализации личности), подчеркивается ее эффективность, в частности, в социализации и развитии коммуникативных навыков детей с нарушениями речи. Также более подробно раскрыты, что объективные (фонетические, семантические, стилистические, нарушения речевых качеств) и субъективные (коммуникативные барьеры, связанные с индивидуальными особенностями и потребностями учащихся, их коммуникативные мотивы и инициативы, эмоциональное состояние), преодоление которых составляют основную основу развития коммуникативных навыков у младших школьников с нарушениями речи.

Ключевые слова: коммуникативные навыки, младшие школьники, нарушения речи, инклюзивная среда, речевая патология, речь, общее недоразвитие речи, социализация, общение, средства общения

Sardarova Zh.¹, Kabden M.B.²

¹*d.p.n., associate professor KazNPU named after Abai, sardar.Zh@mail.ru*

²*1st year master's student Kabdenovamaral@mail.ru*

DEVELOPMENT OF COMMUNICATION SKILLS OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN WITH SPEECH DISORDERS IN INCLUSIVE EDUCATION

Abstract

The article reveals the features of the speech development of younger schoolchildren with speech pathology and concludes that communication is one of the main conditions for the speech development of younger schoolchildren, the formation of their communicative and social skills. The authors consider in detail the principles of an inclusive environment (early diagnosis of a child's disorders and integration of a student into an inclusive environment, correctional work, building an individual educational trajectory, joint work of subjects of the educational process, an inclusive educational environment in the socialization of personality), its effectiveness is emphasized, in particular, in the socialization and development of communicative skills of children with speech disorders. It is also revealed in more detail that objective (phonetic, semantic, stylistic, speech quality disorders) and subjective (communicative barriers associated with individual characteristics and needs of students, their communicative motives and initiatives, emotional state), overcoming which form the main basis for the development of communication skills in younger schoolchildren with speech disorders.

Keywords: communication skills, primary school children, speech disorders, inclusive environment, speech pathology, speech, general speech underdevelopment, socialization, communication, means of communication

Қазақстандық білім берудің заманауи талаптары өскелең ұрпақтың даму кепілі ретінде басқалармен оң қарым-қатынас жасау дағдыларын дамыту, үнемі өзгеріп отыратын өмір сүру жағдайларына жақсы бейімделу қажеттілігін тудыруда. Осыған орай, қоғамға бейімделе алатын, қоршаған әлеммен тиімді қарым-қатынас жасай алатын, коммуникативті дағдыларды игере алатын бастауыш сынып оқушысын тәрбиелеуге ерекше талаптар қойылып отыр. Сондықтан да оқушылардың алдында тұрған басты міндет - білім беру процесінің барлық субъектілерімен қарым-қатынас жасау кезінде күрделі коммуникативті мәселелерді белсенді шешу. Бұнда оқушылардың ересектермен және басқа оқушылармен қарым-қатынастың жоғары формаларын дамытып, жүзеге асыруы маңызды болып табылады, өйткені бұл өзара әрекеттесудің тиімді түрлерін қалыптастыруға мүмкіндік береді: мұғалім-оқушы, оқушы-оқушы.

Көптеген ғалымдар бастауыш мектеп жасындағы балаларда коммуникативті дағдыларды дамыту мәселесін талдаумен айналысты: М.И. Лисина, Т.А. Репина, А.Г. Рузская және т.б. олардың зерттеулері В.В. Давыдов, А.В. Запорожец, А.Н. Леонтьев және т. б. қарастырған қызмет теориясына негізделген. Бастауыш сынып оқушыларының сөйлеуін дамытудың маңызды факторларының бірі коммуникативті дағдылардың қалыптасуына, оқушының сындарлы қарым-қатынасына, сондай-ақ оның білім беру іс-әрекетіндегі, сыныптастар шеңберіндегі және жалпы әлеуметтік ортадағы жетістіктерінің қалыптасуына ықпал ететін – бұл коммуникативті іс-әрекет болып табылатындығын анық. Білім алушыларда сөйлеудің бұзылуы нормаға сәйкес келетін коммуникативтік дағдылардың жеткілікті деңгейіне кедергі келтіреді. Бұл орайда сонымен қатар баланың сөйлеу құралдарын пайдаланбауы мүмкіндігін ескеру қажет. Алайда мамандардың (бастауыш сынып мұғалімдері, педагог-психологтар, логопед-мұғалімдер, дефектолог-мұғалімдер, тьюторлар, әлеуметтік педагогтар) бірлескен жұмысы дамыған коммуникативтік дағдыларды түзетуге мүмкіндік береді және білім алушылардың одан әрі қызметінде коммуникативтік дағдыларды жетілдіруге ықпал етеді [1].

Сөйлеу қабілеті бұзылған бастауыш сынып оқушыларында коммуникативті дағдыларды дамыту мәселесін теориялық зерттеуде біз сөйлеуді қарым-қатынас құралы ретінде қарастыратын авторлардың (А.А. Бодалев, Л.С. Выготский, А.А. Леонтьев, М.И. Лисина, Н.В. Уфимцев және т.б.) еңбектеріне сүйенеміз. Бұл ретте сөйлеуді түзетуге және оны дамытуға арналған жұмыстардың ерекше маңызы бар (А.К. Аксенова, С.Ю. Ильина, Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина және т. б.). Л.С. Выготский [2] сөйлеу мен ойлауды дамыту мәселелерін қамтыды. Ғалым қарым-қатынаста сөйлеуді сезімдерді, тәжірибелер мен ойларды жеткізу құралы ретінде анықтады. Бастауыш сынып оқушыларында "әр түрлі жастағы және құрдастар ортасындағы коммуникативті дағдыларды" қалыптастыру қажеттілігін анықтайды [3], оның негізінде коммуникативті әмбебап оқу әрекеттер: қарым-қатынас, бірлескен іс-шаралар.

Коммуникативті әмбебап оқу әрекеттері құрылымындағы қарым-қатынас оқушыларға келесі дағдыларды қалыптастыруды қамтиды:

- өз ойларын, тұжырымдарын айту; біреудің пікірін қабылдау және өз көзқарасын дәлелдеу; қарым-қатынас жағдайына сәйкес эмоцияларды көрсету;
- қарым-қатынас этикетін ұстану, ережелер бойынша диалог жүргізу, оны бастауға және оған қосылуға қабілетті болу;
- қойылған міндетке сәйкес сөз тіркестері мен сөйлемдер құрастыру; мәтіндер құрастыру және көрнекі материалдармен баяндамалар дайындау. Коммуникативті әмбебап оқу әрекеттері құрылымындағы бірлескен қызмет оқушылардың келесі дағдыларды игеруін қамтамасыз етеді:
- ұжымдық қызметтің міндеттеріне сәйкес ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді перспективада мақсаттарды айқындау;
- бірлескен іс-әрекеттің мақсаттарын орындау: ұжымдағы кез-келген мәселені талқылауға қатысу, құрдастар қауымдастығына ену, қарым-қатынастың коммуникативті құралдарын қолдана отырып, айналадағы адамдармен қарым-қатынас жасау;
- өзін басшы, орындаушы ретінде көрсету;
- ұжымдағы жұмыстың орындалуына жауапкершілікпен қарау және өз қызметіне, алынған нәтижеге баға беру;
- ұсынылған модельдер негізінде бірлескен жобаларды іске асыру [3]

Бастауыш сынып оқушыларының қарым-қатынас дағдыларының даму дәрежесі олардың оқу нәтижелеріне, өзін-өзі жүзеге асыру процесіне және жалпы әлеуметтік дамуына әсер етеді. Сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың көпшілігінің әлеуметтенуі жеткілікті дәрежеде болмайды, өйткені сөйлеу мінез-құлқының тәсілдерін олар толық игермейді, білім алушыларға проблемалық жағдайларды шешуде коммуникативті құрылымдар мен стратегияларды таңдау қиынға соғады. Бұл тұлғааралық қатынастардың бұзылуына әкеледі.

Қазіргі уақытта бастауыш сынып оқушыларында коммуникативтік дағдыларды дамытуға көзқарастардың жеткіліксіздігі байқалады. Осы уақытқа дейін білім беру процесінде тиімсіз кері байланыспен дәстүрлі білім беру басым болды. Бұл тәсілмен мұғалімнің алдында білім беру процесінде білім алушылардың қарым-қатынас мәдениетін дамытуға және әлеуметтенуге бағытталған коммуникативті қызметті ұйымдастыру мәселелері жүйелі түрде туындайды. Оқу жағдайында бастауыш сынып оқушыларының қарым-қатынас дағдыларын дамытуға ықпал ететін құралдардың ішінде бастылары: диалог, сюжеттік жағдайлар, өзіндік іс-шаралар, ойын жағдайлары, оқу және жазу арқылы сыни ойлауды дамыту технологиялары.

Жалпы білім беретін мектепте сөйлеу қабілеті бұзылған бастауыш сынып оқушыларын оқыту процесі сонымен қатар жүйелі логопедиялық қолдауды ғана емес, сонымен қатар білім берудің инклюзивті жағдайларын ұйымдастыруды қамтитын арнайы ортаны құруды талап етеді. Мектептің білім беру процесіне енгізілген сөйлеу қабілеті бұзылған балалар оқу мен жазуды меңгеруде қиындықтарға тап болатыны белгілі. Оқушылардың бұл санатында есте сақтау мен зейіннің төмен концентрациясы, тез шаршау және пәндерді игеру қиындықтары байқалады. Сөйлеудің ауыр бұзылуларымен танымдық іс-әрекетте, әлеуметтенуде және баланың жеке басын қалыптастыруда айтарлықтай қиындықтар байқалады.

Инклюзивті білім беру ортасы-бұл барлық білім алушыларды оқыту және тәрбиелеу процесінде қол жетімді мүмкіндіктермен қамтамасыз ететін жағдайлардың жиынтығына негізделген білім беру

кеңістігі [4]. Инклюзивті білім беру ортасын құру психологиялық-педагогикалық, эргономикалық жағдайларды ұйымдастыруды талап етеді. Олар:

- білім беру кеңістігі мен мазмұнын әр оқушының мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне орналастыруды;

- білім алушылар контингентінің ерекшеліктеріне бейімделген және өзгермелі арнайы білім беру бағдарламаларын әзірлеуді;

- қолайлы психологиялық, жайлы атмосфераны қамтамасыз етуді;

- оқу сыныбының және басқа мектеп үй-жайларының дизайнында эргономикалық элементтерді, әр білім алушының қажеттіліктері мен білім беру мүмкіндіктеріне жауап беру [5].

Инклюзивті білім беру ортасын жобалау бірқатар қағидаларды сақтауды көздейді:

1. Бұзушылықтарды ерте диагностикалау және оқушының инклюзивті ортаға интеграциясы. Ерте қосу логопедиялық абилитацияға көмек түрі ретінде ықпал етеді [7] сөйлеуді дамыту мен түзетуде, сондай-ақ әлеуметтену дағдыларын қалыптастыруда.

2. Түзету қолдауы. Сөйлеудің жеңіл бұзылулары бар бастауыш мектеп жасындағы балалар (ауызша сөйлеудің бұзылуы - сөйлеудің фонетикалық-фонематикалық дамымауы, сөйлеудің жалпы дамымауы; жазбаша сөйлеудің бұзылуы: дислексия, дисграфия және т. б.) логопедиялық сүйемелдеу жағдайында, логопед-мұғалімнің бастауыш сынып мұғалімімен келісілген жұмысы жағдайында және сөйлеу тілінің қалыпты дамуы бар балалармен бірге оқи алады.

3. Жеке білім беру траекториясы. Сөйлеу қабілеті бұзылған бастауыш сынып оқушылары басқа балалармен бірге білім беру бағдарламасын игере алады, бұл студенттердің коммуникативті дағдыларын дамытудың маңызды шарты болып табылады. Тиісінше, жеке білім беру бағыты оқушының бұзушылықтарын дамыту мен түзетудің белгілі бір жоспары болып табылады. Жеке маршрут құрылымды және түсінікті болуы керек.

- баланың жеке дамуын іске асыру траекториясын көрсету;

- білім алушылардың жас ерекшеліктері мен білім беру қажеттіліктерін ескеру;

- оқу қиындықтарын жеңу және баланың дамуындағы кемшіліктерді жою үшін нақты түзету қадамдарын қамтуы керек;

- білім алушылардың даму мүмкіндіктеріне бағдарлану;

- сөйлеу дағдыларын қалыптастыруды және коммуникативті дағдыларды дамытуды, сондай-ақ танымдық іс-әрекеттің әртүрлілігін және әлеуметтік дағдыларды дамытуды қамтамасыз ету.

4. Білім беру үдерісі субъектілерінің бірлескен жұмысы. Бұл қағида білім беру процесінің субъектілерінің (логопедтер, педагогтар, психологтар, ата-аналар) "нақты уақыт режимінде" жұмысын анықтайды, яғни, оқытудың өзекті мақсаттары мен міндеттерін қоя отырып, білім беру процестерін өзара құру. Мұндай бірлескен қызмет консультациялық көмекті, ата-аналармен жұмысты, әр білім алушының даму траекториясының мамандарымен талқылауды қамтиды.

6. Жеке тұлғаны әлеуметтендірудегі инклюзивті өзек. Бастауыш сынып оқушыларына инклюзивті білім берудің басты мақсаты-оқушының мектептің білім беру кеңістігіне сәтті кірігуі.

Қойылған мақсатқа қол жеткізудің нәтижесі білім алушылардың әлеуметтік дағдылары мен әлеуметтік өзара қарым-қатынас тәжірибесін қалыптастыру тиіс. Инклюзивті білім беру ортасы тұлғаның әлеуметтенуіне, қызмет түрлерін таңдау мен жүзеге асырудағы тәуелсіздікке, өз пікірі мен қалауын қалыптастыруға, құрдастарымен қарым-қатынас орнатуға, әр адамның жеке ерекшеліктерін қабылдауға ықпал етеді [6-8].

Инклюзивті білім беруді дамытудың қазіргі кезеңінде тиімді логопедагогикалық технологияларды, сөйлеу бұзылыстарының себептерін жеңу, түзету, жоюда білім алушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау технологияларын анықтауға байланысты бірқатар мәселелер бар. Сонымен қатар, инклюзивті білім берудің өзекті аспектісі-бастауыш мектеп жасындағы балалардың сөйлеу қабілеті бұзылған және сөйлеу патологиясы жоқ балалардың қарым-қатынас процесін зерттеу.

Байланыс көп функциялы. Лагунина [9] қарым-қатынас тақырыбын, коммуникативті қажеттіліктер мен мотивтерді, байланыс өнімдерін, коммуникациялық ортаны қамтиды. Бұл жағдайда сөйлеу қарым-қатынастың негізгі құралы болып табылады. Бастауыш мектеп жасы осы кезеңдегі қарым-қатынас құрылымы үлкен мектепке дейінгі жаспен салыстырғанда күрделене түсетіндігімен ерекшеленеді: оқушының сөйлеуі байытылған, коммуникациялық байланыстар әр түрлі және көп болады. Осы кезеңде бала құрдастарымен қарым-қатынас жасағанда ауызша құралдарды көбірек

пайдаланады. Білім алушылардың кері байланыс, ауызша реакция қажеттілігі байқалады. Ұзақ мерзімді сөйлеу байланысын қажет ететін проблемалық мәселелерді шешу үшін бірлескен қызмет қажет. Мұның бәрі бастауыш сынып оқушысы үшін білім беру процесінде қарым-қатынастың маңыздылығын, қарым-қатынастың жеке тұлғаны оқыту мен дамытуға әсерін көрсетеді [10].

Р.Е. Левина, Л.Ф. Спирина, Г.В. Чиркина және басқа ғалымдардың еңбектерінде сөйлеу қабілеті бұзылған балалардағы қарым-қатынас проблемасы ашылады, ақаулардың коммуникативті дағдылардың дамуына айтарлықтай әсері анықталады.

Шынында да, сөйлеу қабілеті бұзылған оқушылар үшін құрдастарымен қарым-қатынас қиын. Мысалы, сөйлеудің жалпы дамымауы бар бастауыш сынып оқушылары қиындықпен қарым-қатынас құралдарын пайдаланады, өйткені олар жеткілікті деңгейде қалыптаспаған. Нәтижесінде коммуникативті дағдыларды дамытудағы проблемалар байқалады: тыңдау-есту-түсіну қабілетіндегі қиындықтар, жалпы сөйлеу әрекетінен бас тарту, өз ойларын білдіру қабілетінің әлсіздігі, коммуникативті құрылымдар құра алмау, вербалды емес белгілерді тану, эмоциялар, сезімдер және т. б.

Тұлғааралық қатынастарды бағалауға арналған сөйлеу патологиясы бар балалардың диагностикасы респонденттердің үлкен пайызы ауызша қарым-қатынас құралдарын іс жүзінде қолданбайтынын, коммуникативті байланыс қысқа мерзімді екенін, балалар сұхбаттасушымен қарым-қатынасты тез аяқтауға тырысатынын көрсетеді. Сөйлеу проблемалары жоқ балаларда мұндай құбылыстар жоқ.

Е.С. Лагунина сөйлеудің жалпы дамымаған бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті қызметінің төрт деңгейін анықтайды [9]:

- бірінші деңгей қарым-қатынас жасау және тұлғааралық қарым-қатынас орнату қиынға соғатын оқушыларға тән;

- екінші деңгей біртұтас сөйлеуде қиындықтар, сөйлеудің грамматикалық және лексикалық құрылымындағы бұзылулар, тұлғааралық байланыста мотивациялық көзқарастардың болмауы бар оқушыларға тән;

- үшінші деңгей бастамашылық танытатын оқушыларға тән қарым-қатынаста сөйлеу мінез-құлқында айтарлықтай ауытқулар жоқ, олар қарым-қатынасты ұйымдастырушы бола алады;

- төртінші деңгей тұлғааралық қарым-қатынасты еркін құратын, қарым-қатынасқа, сөйлеу әрекетін жүзеге асыруға итермелейтін оқушыларға тән.

И.С. Игнатьева [11] сөйлеудің жалпы дамымауы бар бастауыш мектеп жасындағы балалардың басым бөлігінде қарым-қатынастың объективті коммуникативті кедергілері анықталатынын атап көрсетеді: фонетикалық (жылдамдықтың, қарқынның, артикуляцияның, дикцияның бұзылуы), семантикалық (коммуникацияда қолданылатын белгілерді дұрыс түсінбеу: сөздер, жест-ишаралар, сызбалар, мимика, пантомимика), стилистикалық (сөйлеушінің сөйлеу стилі мен қарым-қатынас жағдайының сәйкес келмеуі, тыңдаушының өзекті психологиялық жағдайы және т.б.), сөйлеудің прозодикалық қасиеттерінің бұзылуы (сөйлеудегі бұзушылықтар әуен, екпіндердің дұрыс орналаспауы, сөйлеу қарқыны мен жылдамдығының өзгеруі, сөйлеудегі үзілістер мен кідірістер), сондай-ақ білім алушылардың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктеріне, олардың қарым-қатынас мотивтері мен бастамаларына, эмоционалды қарым-қатынасқа байланысты қарым-қатынастың субъективті кедергілер.

Қорыта айтқанда, сөйлеу қабілеті бұзылған бастауыш сынып оқушыларында коммуникативті дағдыларды дамыту коммуникативті кедергілерді жеңуге, сөйлеу патологиясын түзетуге, қарым-қатынастың вербалды және вербалды емес түрлерін қолдануға, балаларда тұлғааралық қатынастар мен әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруға бағытталған күрделі және көп қырлы процесс болып табылады. Сондықтан да біздіңше, инклюзивті білім беру ортасын ұйымдастыру қалыпты сөйлеу қабілеті бар балалармен ынтымақтастық жағдайында сөйлеу қабілеті бұзылған бастауыш сынып оқушыларының қарым-қатынас дағдыларын дамытуға ықпал етеді және ұжымдық қызметке жан-жақты қосылуға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Шарипова А.М. интеллектісі бұзылған бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу және коммуникативті мүмкіндіктерінің жай-күйіне шолу // Педагогика мәселелері. 2020. № 4 (49). 49-51 б.

2. Выготский Л. С. психология бойынша дәрістер. Ойлау және сөйлеу. – Мәскеу: Юрайт Баспасы, 2018. 459 б.

3. Давыдова Л.Н., Колокольцева М.А., Рябова Е.В. инклюзивті білім беру және адамгершілік қатынастар: бір мәселенің қырлары. – М.: Ленанд, 2018. – 200 б.
4. Мүмкіндігі шектеулі білім алушыларға және/немесе мүгедек балаларға инклюзивті білім беруді ұйымдастыру: басшыларға, педагогтарға, сүйемелдеу мамандарына (логопед-мұғалімдерге, дефектолог-мұғалімдерге, педагог-психологтарға, әлеуметтік педагогтарға, тьюторларға) арналған әдістемелік материалдар / автор.- құрамы.: Л.М. Беткер, М.И. Еременко, Н.В. Лопаткина. Ханты-Мансийск: РИО ИРО, 2016. 90 б.
5. Богинская Ю. В. мектепке дейінгі білім беру мекемесі мен бастауыш мектептің инклюзивті білім беру ортасы: кеішенді тәсіл // гуманитарлық ғылымдар. 2015. № 4(32). 47-53 бет.
6. Фуреева Е.П., Алпатов Н. с. логопедиялық абилитация ерте балалық шақта сөйлеуді дамытуға көмек түрі // ғылыми мұра. 2021. № 58-3(58). 39-42 бет.
7. Рябова Е.В. инклюзивті білім беруде бастауыш сынып оқушыларын адамгершілікке тәрбиелеуге гуманистік көзқарас // ғылым мен білімнің қазіргі мәселелері. 2020. № 3. Б.36.
8. Лагунина Е.С. интегративті ортадағы құрдастарымен сөйлеу қабілеті бұзылған бастауыш сынып оқушыларының қарым-қатынас ерекшеліктері // тұлға, отбасы және қоғам: Педагогика және психология мәселелері. 2014. № 38. 190-195 бб.
9. Малофеев Н.Н., Шматко Н.Д. интеграцияланған оқытудың негізгі модельдері / / Дефектология. 2008. № 1. 71-78 ББ.
10. Игнатьева С.А. ОНР бар ересек мектеп жасына дейінгі балалардың коммуникативті-сөйлеу әрекетінің жай-күйін бағалау // даму кемістігі бар балаларды тәрбиелеу және оқыту. 2007. № 2. 29-32 бет.

УДК 376.37
МРНТИ 14.23.09

Қ.Ү. Шайжанова¹, Ж.Ө. Ақын²

¹психол.ғ.к., доцент Абай атындағы ҚазҰПУ, karlahanym.70@gmail.com

²курс магистранты zhanar.akyn@mail.ru

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ РИТМИКА ЖӘНЕ КИНЕЗИОЛОГИЯЛЫҚ ЖАТТЫҒУЛАР АРҚЫЛЫ СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМЫТУ

Аңдатпа

Қазіргі уақытта сөйлеу тілі жалпы дамымаған балалардың саны артуда. Және оған әсер ететін факторлар сан түрлі. Қазіргі өмір сүру талаптарына байланысты ақпараттардың көп болуы, ата-аналардың балаларына көңіл бөлмеуі балалардың дамуына өзіндік кері әсерін беруде. Бұл жағдай қазіргі заманғы жалпы педагогикалық проблема болып табылады және бұл мәселені ең бірінші педагогикалық бағытта логопед мамандар көмекке келеді. Балалардағы сөйлеу тілінің жалпы дамымауы негізінде еске сақтау, қабылдау, түсінік, қиял секілді процесстер дамымайды. Жаттығу барысында бас ми бөлігінің екі жағыда бірдей жұмыс жасап, өзара бір-бірімен байланысқа түседі. Бұл мақалада логопедиялық ритмика және кинезиологиялық жаттығулар арқылы мектеп жасына дейінгі балалардағы сөйлеу тілін дамытудың тиімділігі көрсетіледі. Мақалада сөйлеу тілі жалпы дамымаған мектеп жасына дейінгі балалардың логопедиялық ритмика және кинезиологиялық жаттығулар арқылы түзету жолдары айтылады. Логоритмика сөйлеу тілін жетілдіруге, іс-қимыл дағдысын қалыптастыруға, шығармашылық қабілеттерді дамытуға көмектеседі.

Түйінді сөздер: мектеп жасына дейінгі балалар, сөйлеу тілінің жалпы дамымауы, логопедиялық ритмика, қозғалыс, кинезиологиялық жаттығу, логопедия.